

Prof. dr hab. Romuald Brazis

Rektor USPV, Wilno, Litwa

Prof. dr Wojciech Stankiewicz¹

Prezes SNPL, Wilno, Litwa

XXV Międzynarodowa Wielodyscyplinarna Konferencja Naukowa „Nauka a Jakość Życia” i sympozjum „Wileńszczyzna wczoraj, dziś, jutro” (24–27 czerwca 2021 roku)

To jubileuszowe, bo już DWUDZIESTE PIĄTE, wydarzenie integrujące przedstawicieli różnych dyscyplin naukowych, podobnie jak i pierwsze z tej serii, odbyło się z inicjatywy intelektualistów polskich na Litwie.

Wielodyscyplinarna konferencja została zorganizowana, by połączyć światy sztuk pięknych, nauk humanistycznych i nauk ścisłych w celu rozpoznania najbardziej istotnych problemów i poszukiwania najlepszych rozwiązań w zakresie oświaty, ochrony zdrowia fizycznego i duchowego narodu. Sympozjum natomiast miało za zdanie skupienie się na realizacji tychże celów w wybranym regionie – na Wileńszczyźnie.

Zorganizowanie tego wydarzenia stało się możliwe dzięki współpracy przedstawicieli wielu instytucji, takich jak: UNIVERSITAS STUDIO-RUM POLONA VILNENSIS (USPV), Stowarzyszenie Naukowców Polaków Litwy (SNPL), Polskie Stowarzyszenie Medyczne na Litwie (PSML), Dom Kultury Polskiej w Wilnie (DKP), Administracja Samorządu Rejonu Solecznickiego, Szkoła Sztuk Pięknych im. Stanisława Moniuszki w Solecznikach, Reprezentacyjny Zespół Pieśni i Tańca im. Gabriela Jana Mincewicza „Wileńszczyzna”, Muzeum Narodu Karaimskiego w Trokach.

Pandemia COVID-19 miała duży wpływ na skalę imprezy i jej formę – część referatów wygłoszono online. Obostrzenia związane z kwarantanną były przyczyną zamknięcia do 1 lipca hotelu Domus Maria koło Ostrej Bramy, w którym zgodnie z ubiegłorocznym planem miały odbyć

¹ <https://orcid.org/0000-0002-6552-0862>

się obrady. Na szczęście w końcu czerwca nasilenie pandemii spadło, władze RL i RP poluzowały kwarantannę, a dzięki otwartości dyrekcji Domu Kultury Polskiej stały się możliwe spotkania naukowe „na żywo”. Ponadto musieliśmy opanować konferowanie na platformie Zoom. Z tej opcji czynnie skorzystali prelegenci z Litwy, Polski i Finlandii. Mieliśmy również referat w trybie zaocznym (nadesłany ze Szkocji).

Inauguracja Konferencji-Symposium rozpoczęła się od odprawienia mszy św. w Kaplicy Ostrobramskiej w dn. 24 czerwca 2021 r. o godzinie 7.00. Tę kapłańską posługę świadczył nam młody czcigodny ks. Daniel Narkun.

Otwarcie obrad rozpoczęło się tegoż dnia o 14.30 w holu Domu Kultury Polskiej w Wilnie (ul. Naugarduko 76). Ideę i historię tego wydarzenia naukowego przedstawili pokrótce prof. dr hab. Romuald Brazis (rektor USPV) i prof. dr Wojciech Stankiewicz (prezes SNPL), którzy niegdyś (w 1990 r.) organizowali pierwszą konferencję z tej serii. Dołączyła się również dr nauk medycznych Eleonora Kvaščevičienė (prezes PSML), która niedawno przejęła kierowanie Polskim Stowarzyszeniem Medycznym na Litwie – niegdyś współorganizatorem pierwszej konferencji. Nawiasem mówiąc, to właśnie lekarze stanowią najbardziej wielodyscyplinarną reprezentację naukową, gdyż ten zawód wymaga głębokiego rozeznania zarówno w naukach przyrodniczych, jak i w humanistycznych, tudzież w prawniczych aspektach ochrony zdrowia poszczególnej osoby i narodu oraz w sferze kultury. Przykładem tego, że jedna osoba może łączyć w sobie wiele talentów, jest Natalia SOSNOWSKA, doktor nauk medycznych, na co dzień praktykująca lekarz ginekolog, ponadto magister wokalistyki i dyrygentury chóru, kierownik artystyczny Reprezentacyjnego Zespołu Pieśni i Tańca „Wileńszczyzna” im. Gabriela Jana Mincewicza. W swym przemówieniu przedstawiła ona życiorys Gabriela Jana Mincewicza (1938–2016), doktora nauk humanistycznych, dyrygenta chóru, kompozytora i poety, prześladowanego za czasów sowieckich krzewiciela wiary chrześcijańskiej, założyciela Zespołu „Wileńszczyzna”, a w niepodległej Republice Litewskiej – posła na Sejm RL. Zespół, który w tym roku obchodził 40. rocznicę założenia, uświetnił otwarcie Konferencji-Symposium wykonaniem wybranych pieśni z dziedzictwa kultury ludowej Wileńszczyzny.

Sesję z pogranicza lingwistyki zagaiła doktor nauk fizyczno-matematycznych Galina KAVALIAUSKIENĖ, dzieląc się doświadczeniem ze swej drugiej pasji naukowej – nauczania języka angielskiego dorosłych

w warunkach pandemii COVID-19 z wykorzystaniem metod tradycyjnych oraz online. Wnioski dotyczące preferencji i skuteczności tych metod (w postaci danych statystycznych) zostały przedstawione na podstawie sondażu przeprowadzonego wśród studentów. Doktorant studiów ugrofińskich i skandynawskich Uniwersytetu w Helsinkach Simonas NOREIKIS przedstawił paletę językową północno-wschodniego pogranicza Unii Europejskiej. Jego projekt zakłada weryfikację metodą fonetyki historycznej pochodzenia toponimów łotewskich z odmian języka Liwów (proto-liwońskiego, kurlandzkiego, salackiego) czy też z języków Ludza, Leivu (wywodzących się z języka południowo-estońskiego) oraz ustalenie czasu powstania toponimów fińskich na Łotwie. Autor wcześniejszych badań toponimów fińskich na Litwie zaprosił potencjalnych partnerów do współdziałania w poszerzonym projekcie językoznawczym.

Profesor psychologii Uniwersytetu w Aberdeen Jan B. DERĘGOWSKI pochylił się nad zjawiskiem niepewności postrzegania perspektywy, tzn. niezgodności z regułą Leonardo da Vinci rzutów przestrzeni trójwymiarowej na płaszczyznę płótna u dawnych artystów malarzy. Zjawisko to zauważył i badał profesor Uniwersytetu Lwowskiego Kazimierz Bartel (1882–1941), zamordowany przez hitlerowców. Wydane już po jego śmierci i wciąż mało znane dzieło dotyczy geometrii brył, ich odbicia i cieni oraz odwzorowania w sztuce, architekturze i fotografii. Zawiera także rozważania o zasadach ludzkiego widzenia i raporty z własnych badań. „Podobnie jak de la Gournerie sto lat wcześniej, Bartel porzucił puste rozważania, uciekając się do badań w laboratorium” – konkludował profesor Deręgowski. Autor niniejszego reportażu Romuald BRAZIS zastanowił się nad postrzeganiem miejsca i czasu trwania zdarzeń obserwowanych w ruchu. Ziemia jest w ruchu, planety i gwiazdy również. Komety – bez wątplenia też. Gdzie jest ich prawdziwe miejsce? Jak długo na nich trwają zdarzenia? Jak wygląda obraz rzeczy w ruchu? Bracia Louis i August Lumière wynaleźli kinematografię (1895) – odwzorowanie obiektów ruchomych przez wyświetlanie sekwencji zdjęć statycznych. Metoda ta (*quasi*-styczna) jest przydatna jedynie w tworzeniu obrazu obiektów ruchomych z prędkością bardzo małą w porównaniu z prędkością sygnału. Obraz obiektów ruchomych postrzegany w ruchu z dowolnie wielką prędkością jest przedmiotem modelowania matematycznego, którym zajmuje się autor.

Sesję dotyczącą historii kultury zagaiła dr hab. Henryka ILGIEWICZ z Instytutu Badań Kultury Litwy referatem na temat pisma wileńskiego

„Źródła Mocy”, wydawanego w latach 1927–1931 i poświęconego kulturze regionalnej ziem byłego Wielkiego Księstwa Litewskiego. Dr Andrzej REMBALSKI z Kielc przybliżył sylwetki małżeństwa Ireny (1901–1997) i Tadeusza (1906–1987) Byrskich, znanych aktorów i reżyserów teatralnych. Tadeusz Byrski od 1929 r. był pracownikiem Rozgłośni Polskiego Radia w Wilnie i miał znaczny wpływ na kształt jego programu artystycznego. W okresie powojennym małżonkowie pracowali w teatrach w Opolu, Toruniu i Kielcach. Doktor medycyny Bronisława SIWICKA przedstawiła sylwetkę księdza prałata Józefa Obrembskiego (1906–2011) – patriarchę Wileńszczyzny, którego poznała osobiście, sprawując nad nim opiekę medyczną. Swoje wspomnienia o nim zamieściła też w jednym z rozdziałów książki pt. *Kultura polska na Litwie* (Lublin 2021), wydanej przez KUL.

Dr nauk medycznych Joanna LANGER z Katowic przedstawiła postać Marii Skłodowskiej-Curie jako genialnej osoby, która swoim przykładem postawy humanistycznej oraz zaangażowania do pracy naukowej przekonała ówczesnych do otwarcia kobietom prawa wstępu na uniwersytety. Dr nauk medycznych Joanna ZEMLIK z Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach podała wyniki własnych badań nad stanem opieki ogólnej i zdrowotnej nad dziećmi przebywającymi w zakładzie karnym wraz z matkami, odbywającymi karę pozbawienia wolności. Dr Bogumiła LUBIŃSKA-ŻĄDŁO wraz ze współpracownikami przedstawiła wyniki badania i wnioskowania statystycznego, które świadczą o nasileniu się zjawiska wypalenia zawodowego wśród fizjoterapeutów w okresie pandemii COVID-19.

Dr hab. Monika TOMKIEWICZ z Instytutu Pamięci Narodowej ustaliła imiona i nazwiska wielu dotąd niezidentyfikowanych ofiar ludobójstwa, dokonanego w podwileńskich Ponarach przez hitlerowskich Niemców i ich kolaborantów. Ustaliła też przebieg wykonania wyroków sądów nad sprawcami. Wyniki najnowszych badań włączyła do drugiego wydania swojej książki pt. *Zbrodnia w Ponarach 1941–1944*.

Kapitan żeglugi wielkiej mgr inż. Józef SZYŁEJKO, prezes Towarzystwa Miłośników Wilna i Ziemi Wileńskiej, podał zarys historyczny powszechnych spisów ludności na Litwie, zaczynając od spisu przeprowadzonego przez Niemców w 1916 r. (wykorzystał tu m.in. wspomnienia słynnego marynisty kapitana Karola Borchardta) i kończąc na tegorocznej rządowej akcji zastąpienia spisu powszechnego sondażem internetowym. Pozarządowego spisu podjął się Związek Polaków na Litwie w celu

ustalenia liczby obywateli RL deklarujących narodowość polską. Profesor dr hab. Bogusław GRUŻEWSKI z Litewskiego Centrum Badań Społecznych omówił zmiany społeczno-demograficzne na Litwie i ich wpływ na sytuację mieszkańców Wileńszczyzny. Zmniejszająca się liczba przedstawicieli mniejszości narodowych na Litwie nie zmniejsza aktualności wielu kwestii z tym związanych. Według danych z 2015 r. Rosjanie i Polacy zabiegają o to, aby: 1) ich dzieci mogły uczyć się w szkołach w swoim języku ojczystym (66% i 69%); 2) dzieci uczyły się języka ojczystego również w szkołach z litewskim językiem nauczania (69% i 71%); 3) była możliwość posługiwania się językiem ojczystym w życiu codziennym (76,2% i 85%); 4) była możliwość uczestniczenia w wydarzeniach kulturalnych w języku ojczystym (71% i 81%); 5) było możliwe zachowanie obyczajów swojej narodowości, tradycji i kultury (77% i 87%). W grupie polskiej tylko 3,4% respondentów wskazało, że nie mówi po litewsku, w grupie rosyjskiej odsetek ten wyniósł 8,3%.

Wojciech STANKIEWICZ z Narodowego Centrum Nauk Fizycznych i Technologicznych w Wilnie przedstawił swój projekt badania elektroporacji komórek, tzn. wpływu impulsów elektrycznych o długości od mikro- do milisekund na tworzenie się porów w błonie komórkowej, otwierających drogę do komórki cząsteczkom, które ze względu na swoje właściwości fizyczne i/lub chemiczne nie byłyby w stanie normalnie przejść przez błonę komórkową. Zwiększa to skuteczność chemioterapii (leczenia raka), transferu genów (wstawiania genów do komórek) i ekstrakcji substancji wewnątrzkomórkowych. Obszarem badawczym wpływu pulsującego pola elektrycznego objęta jest też inaktywacja mikrobiologiczna w konserwacji żywności, przetwarzanie produktów ubocznych, takich jak sódka i kwaśna serwatka. Badaniom elektroporacji poddane są również pączkujące drożdże, należące do najlepiej poznanych organizmów eukariotycznych. Zadaniem wszystkich tych badań jest analiza wpływu natężenia pola elektrycznego, długości impulsu, liczby impulsu i jego kształtu na komórki oraz opracowanie protokołów technologicznych do różnych zastosowań.

Kilka referatów dotyczyło aspektów radzenia z bólem. Profesor dr hab. Izabella ŁUKASIK razem ze współpracownikami z UMCS w Lublinie przedstawiła alarmujące dane dotyczące nieuzasadnionego używania leków przeciwbólowych z grupy OTC. Problemem badawczym było rozpoznanie zasobów osób badanych (poczucia własnej skuteczności, pozytywnej orientacji przyszłościowej i kontroli bólu). Zależności pomiędzy

wyodrębnionymi zasobami a akceptacją zażywania środków przeciwbólowych wykryto metodą sondażu diagnostycznego i wnioskowania statystycznego na podstawie badań 252 młodych dorosłych. Naukowcy wnioskowali m.in. o konieczności ograniczenia medialnej ekspozycji reklam środków przeciwbólowych z grupy OTC i dostępności środków przeciwbólowych bez recepty. Dr Bożena KOWALCZYK razem ze współpracownikami z Podhalańskiej Państwowej Uczelni Zawodowej w Nowym Targu podała wyniki wnioskowania statystycznego o skuteczności ruchu jako remedium na bóle kręgosłupa. Badania zostały przeprowadzone metodą sondażu diagnostycznego, wzięły w nich udział 134 dorosłe osoby. Aktywni ruchowo respondenci wykazali mniejszą częstotliwość zażywania środków przeciwko bólom kręgosłupa. Inne remedia są stosowane do walki bólem przyzębia. Beata GODOWSKA, studentka medycyny, oraz dr nauk o zdrowiu Joanna ZEMLIK skupiły uwagę na potrzebie szczególnego przygotowania odontologów do niesienia pomocy małym dzieciom oraz pacjentom dotkniętym zespołem niepełnosprawności intelektualnej, cierpiącym na choroby przyzębia. Dominika ŻĄDŁO z Akademii Ignatianum w Krakowie i Ewelina GICALA z Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Nowym Sączu rzuciły światło na obszar badania bólów w stawach biodrowych i kolanowych, a konkretnie na wpływ, jaki wywiera akceptacja choroby przez pacjenta na przebieg jego leczenia i rehabilitacji po dokonaniu operacji endoprotezoplastycznej. Na podstawie wnioskowania statystycznego z próby 80 pacjentów autorki stwierdziły, że im wyższy jest poziom akceptacji choroby przez pacjenta, tym istotnie wyższa jest jakość jego życia w dziedzinie fizycznej, psychologicznej, środowiskowej oraz społecznej. Poniekąd do obszarów radzenia z bólem duszy zaliczyłbym referat, jaki zaprezentowała profesor dr hab. Bożena ZAWADZKA z Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach wspólnie ze współpracownikami z innych uczelni. Narastające współcześnie społeczne wyobcowanie i brak wsparcia społecznego w rodzinie często prowadzą u dorastającej młodzieży do zachowań autodestrukcyjnych, łącznie z samobójstwami. Na podstawie wnioskowania statystycznego z ankietowania próby 1662 osób w wieku 14–18 lat stwierdzono, że wsparcie i silne więzi rodzinne chronią nastolatków przed autodestrukcją. Problem radzenia z samotnością uogólnił doktor filozofii Eugenijus G. VASILEVSKIS z Universitas Studiorum Polona Vilnensis. Omówił go na podstawie dorobku, jaki pozostawił po sobie duński filozof Søren

Kierkegaard (1813–1855). Poprzez nowe ujęcie historycznych i teoretycznych problemów teologii stwierdził on możliwość egzystencji człowieka samotnego, ale wolnego i uszczęśliwionego.

Część obrad odbyła się w pięknej sali byłego pałacu Wagnerów, dziś Szkoły Sztuk Pięknych im. Stanisława Moniuszki w Solecznikach (Fot. 1). O stanie ochrony zdrowia i dobrobytu mieszkańców tego rejonu opowiedzieli dyrektor szpitala Zbigniew SIEMIENOWICZ i dyrektor administracji samorządu rejonowego Józef RYBAK. W dyskusji zabierali głos dr nauk medycznych Bronisława SIWICKA i inni. Uczniowie tej szkoły zaprezentowali wysoki kunszt w muzyce instrumentalnej (klasy fortepianu, akordeonu, skrzypiec). Chirurg i dyrektor szpitala Zbigniew Siemienowicz zaprezentował swoje pasje artysty malarza, poety, kompozytora i wokalisty. Wspaniałe pejzaże i portrety mieszkańców tej ziemi można było obejrzeć na miejscu, natomiast utwory muzyczne autor przedstawił w postaci nagrań CD.

Fot. 1. Migawki z konferencji – drugi dzień obrad konferencji w sali byłego pałacu Wagnerów, dziś Szkoły Sztuk Pięknych im. Stanisława Moniuszki w Solecznikach.

Źródło: archiwum prof. dr. hab. Romualda Brazisa.

Konferencja zakończyła się w ogródku przed Muzeum Narodu Karaimskiego im. S. Szapszała w Trokach (Fot. 2) spotkaniem z dr Haliną KOBECKAITĖ, założycielką i była prezes Wspólnoty Karaimów w niepodległej Republice Litewskiej, później dyrektorem generalnym Departamentu Wspólnot Narodowych w Rządzie RL, ambasadorem Republiki Litewskiej w Estonii, Turcji (z rozszerzeniem na Azerbejdżan i Uzbekistan) i w Finlandii. Dr Halina Kobeckaitė uczestniczyła w pierwszej (1990) konferencji „Nauka a jakość życia” i zawsze popierała inicjatywy Stowarzyszenia Naukowców Polaków Litwy. Zapytana o tajemnicę, w jaki sposób naród liczący dziś zaledwie dwieście osób mógł zachować tożsamość przez sześćset lat życia na Litwie, Jej Ekscelencja Ambasador odpowiedziała (piękną polszczyzną), że Karaimi dbają o spełnienie trzech warunków przetrwania: wspólna modlitwa w wyznaczone dni

Fot. 2. Uczestnicy konferencji oraz pielgrzymi przed Muzeum Narodu Karaimskiego im. S. Szapszała w Trokach.

Źródło: archiwum prof. dr. hab. Romualda Brazisa.

w swej świątyni w języku ojczystym, rozmowa w języku ojczystym w rodzinie i z sąsiadami oraz dążenie do osiągnięcia jak najwyższego poziomu wykształcenia.

Zbiór streszczeń Konferencji-Symposium został wydany drukiem przed konferencją w serii *Studium Vilnense A*, vol. 19 (precursor). Trwa przygotowanie redakcyjne pełnych referatów, nadesłanych do wydania drukiem w tej serii wydawnictw.

Tymczasem od obserwatorów konferencji otrzymaliśmy już sygnały o chęci nawiązania współpracy w projektach wielodyscyplinarnych. Dr Anna Teresa KARCZEMSKA z Uniwersytetu Technicznego w Łodzi, czynna w dziedzinie technologii laserowej i inżynierii biomedycznej, opracowuje model wchłaniającego opatrunku na ranę na bazie aktywnego egzogenego tropokolagenu ze skór rybich z dodatkiem modyfikowanych nanoproszków diamentu. Dr Anna MICHALAK z Uniwersytetu Łódzkiego bada warunki stabilności równań różniczkowych zwyczajnych i stabilności czasowej sieci neuronowych z zastosowaniem teorii sieci neuronowych w predykcji ryzyka zawału serca. Oczekujemy propozycji od członków Europejskiej Federacji Polonijnych Stowarzyszeń Naukowo-Technicznych z Francji, Anglii i innych krajów.

Następna XXVI wielodyscyplinarna konferencja „Nauka a jakość życia” jest zaplanowana na 17–19 czerwca 2022 roku. Zapraszamy już teraz do zgłoszenia udziału, prosimy o podanie godności, adresu e-mail, tematu referatu i streszczenia (około stu słów). Adres do korespondencji: 26icsq@uspv.lt

16 listopada 2021 r.